

บทที่ 3

ความคิดเรื่องจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์

คำว่า “จิตวิญญาณ” (spiritual) และความคิดเกี่ยวกับจิตวิญญาณ (spiritualized conception) เป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในงานเขียนของมุสโสลินี และยังเป็นฐานความคิดให้กับการอธิบายองค์ประกอบอื่น ๆ ของแนวคิดฟาสซิสต์ ดังนั้น การยกความคิดเรื่องจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์มาศึกษาในอันดับแรก จึงมีความจำเป็นและสำคัญต่อการวิเคราะห์ทำความเข้าใจแนวคิดฟาสซิสต์โดยรวมทั้งหมด ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

3.1 จิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์

3.1.1 ความหมายของจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์

สำหรับมุสโสลินีแล้ว จิตวิญญาณ เป็นคำที่มีความหมายในทางตรงกันข้ามกับคำว่าสถาบันหรือองค์กร กล่าวได้ว่า ในขณะที่สถาบันหรือองค์กรเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ที่อยู่ในสังคมได้กระทำการบางอย่าง เช่น การจัดตั้ง การสถาปนา หรือการสร้าง ซึ่งแสดงออกในรูปขององค์กรหรือสถาบันที่เห็นได้อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม และผลจากการจัดตั้งองค์กรหรือสถาบันนั้น ได้กลายมาเป็นข้อสรุปที่เป็นกฎเกณฑ์ ผูกมัดการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ในกลุ่มหรือสังคมให้อยู่ภายใต้ข้อสรุปที่เป็นกฎเกณฑ์นั้นๆ แต่จิตวิญญาณ โดยตัวของมันเอง เป็นสิ่งที่ผูกติดอยู่กับชีวิตตั้งแต่ต้น โดยจิตวิญญาณนี้ จะกระทำการอยู่ภายในจิตใจหรือจิตสำนึกของมนุษย์ ซึ่งทำให้การสำรวจจิตวิญญาณอันเป็นเบื้องหลังของการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ เพื่อทำความเข้าใจตัวจิตวิญญาณดังกล่าว ไม่ใช่เรื่องที่จะเรียนรู้ได้จากสัมพัทธ์ทั้ง 5 แต่ต้องอาศัยความพยายาม และสติปัญญาเป็นอย่างมาก

เมื่อจิตวิญญาณแบบหนึ่ง ๆ ก่อตัวขึ้น จากการอบรม ผ่านการศึกษา และจากการสนับสนุน/ส่งเสริม โดยระบบความคิดแบบหนึ่งแบบใด สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ จิตวิญญาณ ของระบบความคิดหนึ่งใด และเป็นหนึ่งเดียวกับความคิดนั้นด้วย และจิตวิญญาณนี้เอง ที่เป็นตัวกำหนดการกระทำ/แสดงออกของมนุษย์จากภายใน ด้วยเหตุว่า การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากเจตจำนงอันอิสระนั้น มีเบื้องหลังอยู่ที่การเข้าไปยึดกุมจิตใจของมนุษย์โดยระบบความคิดหนึ่ง ซึ่งกระทำได้โดยการสร้างบุคลิก ลักษณะ และศรัทธา ความเชื่อ ตามระบบความคิดนั้นๆ หรือกล่าวได้อีกอย่างว่าการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นการกระทำภายใต้พลังของการเคลื่อนไหวทางจิตวิญญาณที่อยู่ภายในจิตสำนึกของเรา โดยนัยนี้ จิตวิญญาณจึงไม่ใช่วัตถุที่หยุดนิ่ง หรือคงที่ ดายตัว แต่เป็น

สิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้น และสามารถคิด พัฒนา ปรับปรุง ตัวเองต่อไปได้ ภายใต้หลักการของความคิดหนึ่ง ๆ และความคิดอื่นที่เข้ามาแทนที่ในช่วงเวลาต่อมา ดังที่มุสโสลินีกล่าวว่า

... ถ้าหากว่าการที่สรรพสิ่งต่างๆ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ศตวรรษ
นั้นเป็นความจริง ทุกวันนี้ สิ่งที่เข้ามาแทนที่ก็คือจิตวิญญาณ ...¹

กระบวนการแทนที่ของจิตวิญญาณหนึ่ง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เป็นกระบวนการที่ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด หากแต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลง โดยการแทนที่ของจิตวิญญาณจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อจิตวิญญาณเดิมล้มเหลวในการต่อสู้ช่วงชิงการยึดกุมจิตใจ เพราะเหตุว่าไม่สามารถที่จะพัฒนา ปรับปรุง ตัวเอง ให้เข้าไปสถิตย์อยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ได้อย่างมั่นคง จึงเป็นการเปิดโอกาสให้จิตวิญญาณอื่น ๆ สามารถเข้าไปกำหนดการกระทำตามหลักการของความคิดแบบของตนภายในตัวมนุษย์ได้ อย่างไรก็ตาม การแทนที่ดังกล่าว ไม่ได้หมายความว่าจิตวิญญาณแบบเดิมจะสลายตัวไปทั้งหมดได้อย่างง่ายดายคล้ายดังเช่นที่ปรากฏให้เห็นในการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งต่างๆ โดยทั่วไป ในแง่นี้ จิตวิญญาณแบบเดิมจะยังคงดำรงอยู่ เพียงแต่ว่ามีพลังไม่เพียงพอที่จะสามารถเข้าไปฝังตัวอยู่ภายในจิตสำนึกของมนุษย์ได้ดังเดิม โดยกระบวนการที่จะเกิดขึ้นกับจิตวิญญาณแบบเดิมต่อไปก็คือ ถ้าหากว่าแม้ได้ใช้ระยะเวลาอันยาวนานแล้วแต่จิตวิญญาณนั้นก็ยังไม่สามารถเข้าไปกำหนดจิตสำนึกของมนุษย์ได้ จิตวิญญาณดังกล่าวก็มีอันที่จะต้องสูญสลายไปอย่างถาวร ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากว่าจิตวิญญาณนั้นได้ต่อสู้ด้วยการพัฒนา และปรับปรุง หลักการของความคิดตนเอง และสามารถที่จะเข้าไปกำหนดจิตสำนึกมนุษย์ได้ จิตวิญญาณนั้นก็จะมีพลังที่แข็งแกร่งขึ้นและคงอยู่ต่อไป

โดยในตอนหนึ่งของหนังสือ *The Doctrine of Fascism* มุสโสลินีกล่าวถึงความคิดที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณเอาไว้ว่า

โดยสรุปแล้ว ฟาสซิสต์ ไม่ได้เพียงบัญญัติกฎเกณฑ์/กฎหมาย และก่อตั้งสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เท่านั้น แต่ฟาสซิสต์ ยังเป็นผู้ให้การศึกษา อบรม และเป็นผู้สนับสนุนชีวิตทางจิตวิญญาณด้วย เป้าหมายของมัน จึงไม่ได้เป็นเพียงการก่อร่างสร้างชีวิตเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการกำหนดเนื้อหา ทั้งบุคลิก ลักษณะ และ ความเชื่อ/ศรัทธา ของมนุษย์อีกด้วย...²

ดังนั้น เมื่อพิจารณาเฉพาะความคิดแบบฟาสซิสต์แล้ว จิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ ก็คือการเคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนระบบ/แนวความคิดแบบฟาสซิสต์ ซึ่งนอกจากจะโดยการเปลี่ยนแปลง

¹ Benito Mussolini, *The Doctrine of Fascism*, p.35. หรือ ดูภาคผนวก ก หน้า 130.

² Ibid., pp.13-14. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 119.

รูปแบบของชีวิตจากภายนอก เช่น การออกกฎระเบียบหรือคำสั่งต่าง ๆ แล้ว ก็ยังเข้าไปกำหนด บุคลิก ลักษณะ ความเชื่อ แบบฟาสซิสต์ ถึงภายในตัวมนุษย์เองด้วย

ทั้งนี้ การที่จิตวิญญาณหนึ่ง ๆ จะสามารถมีอิทธิพลเหนือการเคลื่อนไหวของจิตวิญญาณ อื่นๆ เพื่อเข้าไปกำหนดเจตจำนงของมนุษย์ให้กระทำตามเป้าหมายของจิตวิญญาณนั้น ๆ ได้ จิตวิญญาณดังกล่าว จะต้องประกอบไปด้วยความเป็นจริง 2 รูปแบบ ได้แก่ ความเป็นจริงเฉพาะตาม สถานการณ์ (transient and specific reality) และความเป็นจริงสากลแบบถาวร (permanent and universal reality) ความเป็นจริงเฉพาะตามสถานการณ์อธิบายได้ว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นความเป็นจริงได้ เพียงเมื่ออยู่ภายในบริบทของสถานการณ์หรือเหตุการณ์หนึ่ง ๆ และความเป็นจริงดังกล่าว ก็มีสถานะเป็นความเป็นจริงของสถานการณ์หรือเหตุการณ์นั้น ๆ เท่านั้น สำหรับความเป็นจริงสากลแบบถาวร หมายถึง ความเป็นจริงที่ไม่ถูกจำกัดอยู่ภายใต้เวลาและสถานที่ใดที่หนึ่ง ความเป็นจริงแบบดังกล่าว จึงเป็นความเป็นจริงที่สามารถนำไปอ้างอิงได้อย่างทั่วไป แม้ในช่วงเวลาหรือในสังคมอื่น ๆ ก็ตาม กล่าวอีกทางหนึ่ง จะเห็นได้ว่าการที่จิตวิญญาณแบบหนึ่ง ๆ จะได้รับการสนับสนุนจากสังคมหนึ่ง ได้นั้น จิตวิญญาณดังกล่าวจะต้องเผยให้เห็นถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว มักจะเป็นเรื่องที่ขัดต่อความต้องการของคนในสังคม อันนำไปสู่ ข้อเสนอความเป็นจริงที่แสดงให้เห็นว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาคตามความคิดของจิตวิญญาณแบบใหม่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ และสังคมยังจะได้รับรู้ถึงความเป็นจริงในอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นความเป็นจริงที่สามารถอธิบายเหตุการณ์ในช่วงเวลานั้น ๆ รวมถึงช่วงเวลาอื่น ๆ ได้ด้วยชุดของ คำอธิบายเดียวกัน โดยการทำความเข้าใจความเป็นจริงที่อยู่ภายในจิตวิญญาณทั้ง 2 รูปแบบ ดังกล่าว มุสโสลินีเชื่อว่า จะนำไปสู่การทำความเข้าใจมนุษย์ในท้ายที่สุด เพราะเมื่อจิตวิญญาณแบบหนึ่ง สามารถที่จะมีความเป็นจริงเป็นส่วนประกอบครบทั้ง 2 รูปแบบได้ ก็แสดงว่าจิตวิญญาณนั้น จะต้องได้รับการสนับสนุนจากสังคม เมื่อนำคำอธิบายนี้มาประกอบเข้ากันกับคำอธิบายที่ว่า จิตวิญญาณเป็นตัวกำหนดเนื้อหาภายในตัวมนุษย์ อันได้แก่ บุคลิก ลักษณะ ความเชื่อ และความศรัทธา ก็จะได้ข้อสรุปที่ว่า การทำความเข้าใจความเป็นจริงทั้ง 2 รูปแบบ ของจิตวิญญาณที่ได้รับการสนับสนุนจากสังคม ก็คือการทำความเข้าใจตัวมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้น ไปด้วย ดังที่มุสโสลินี พูดถึงไว้ว่า

...ไม่มีหนทางใดที่จะแสดงออกซึ่งอิทธิพลของจิตวิญญาณในโลก ดังที่เจตจำนงของมนุษย์ผู้หนึ่งจะมีเหนือเจตจำนงของมนุษย์ผู้อื่น นอกเสียจากว่า จิตวิญญาณนั้นจะประกอบไปด้วยความคิดที่มีทั้ง ความจริงเฉพาะ ตามสถานการณ์ ที่การแสดงออกซึ่งความจริงนั้น ได้ถูกนำไปปฏิบัติ และความเป็นจริงถาวรและสากล ในที่ซึ่งความเป็นจริงเฉพาะการณ์ดำรงอยู่ การที่จะเข้าใจมนุษย์นั้น

จำเป็นที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ และการที่จะมีความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ได้นั้น ก็จะต้องเข้าใจความเป็นจริงและกฎของมัน...³

นอกจากนี้ การสร้างเงื่อนไขในเรื่องความเป็นจริงให้กับการเคลื่อนไหวของจิตวิญญาณดังกล่าว ก็ยังถือว่าเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ ให้อยู่เหนือจิตวิญญาณแบบอื่นๆ เช่นเดียวกันด้วย

3.1.2 ความสำคัญของจิตวิญญาณต่อแนวคิดฟาสซิสต์

จิตวิญญาณ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการทำความเข้าใจแนวคิดฟาสซิสต์ เพราะสำหรับมุสโสลินี มนุษย์ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่กระทำการต่าง ๆ ภายใต้งैงเงื่อนไขของกฎธรรมชาติซึ่งก็คือการทำตามสัญชาตญาณส่วนตัว ด้วยเหตุว่าการใช้คำอธิบายจำกัดกับความคิดฟาสซิสต์เช่นนี้ จะมีผลทำให้ระดับการอธิบายในเรื่องมนุษย์ถูกลดความสำคัญลงให้เป็นเพียงปัจเจก ซึ่งกระทำการต่าง ๆ จากสัญชาตญาณตามธรรมชาติของตนเองเท่านั้น การกระทำตามสัญชาตญาณธรรมชาติดังกล่าว ก็คือการทำตามความพึงพอใจของตนเอง และกระทำด้วยความเห็นแก่ความสุขที่จะได้รับเพียงชั่วครั้งชั่วคราว แต่

...ฟาสซิสต์ไม่ได้มองโลกแต่เพียงแก่ผิวเผิน ซึ่งเป็นการมองแต่ทางด้านวัตถุ อันส่งผลให้มนุษย์กลายเป็นเพียงปัจเจกที่ยืนหยัดอยู่อย่างโดดเดี่ยว คำนึงถึงแต่ตนเอง และถูกรอบงำโดยกฎของธรรมชาติ ซึ่งเป็นแรงผลักดันตามสัญชาตญาณให้พวกเขาใช้ชีวิตตามความพอใจของตนเอง และพึงพอใจกับความสุขเพียงชั่วครั้งชั่วคราว ฟาสซิสต์ไม่ได้มองมนุษย์เพียงในฐานะปัจเจก แต่รวมถึงระดับชาติ และรัฐ ซึ่งเชื่อมโยงพวกเขาไว้ด้วยกฎของศีลธรรม ที่มีทั้งจารีตประเพณี และภาระหน้าที่ในการยับยั้งสัญชาตญาณดิบของมนุษย์ ไม่ให้เข้าใกล้วงล้อมแห่งความพึงพอใจ ด้วยการสร้างชีวิตที่สูงส่งขึ้น และกำหนดหน้าที่ให้กับชีวิตที่เป็นอิสระจากเวลาและสถานที่ ซึ่งปัจเจกจะกระทำได้โดยการเสียดสละตนเองด้วยการละทิ้งผลประโยชน์ส่วนตน และ โดยความตาย ที่สามารถเข้าถึงการดำรงอยู่ของจิตวิญญาณอันบริสุทธิ์ได้ ในค่านิยมของมนุษย์ผู้นั้น เช่นเดียวกับที่มีอยู่ในมนุษย์ทั่วไป⁴

กล่าวได้ว่า แท้จริงแล้ว มนุษย์ถูกร้อยโยงความสัมพันธ์เข้าไว้ด้วยกัน ผ่านกฎศีลธรรมบางอย่างที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของมนุษย์ และในขณะเดียวกัน กฎศีลธรรม

³ Ibid., p.7. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 115.

⁴ Ibid., p.8. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 115-116.

ดังกล่าวก็เป็นตัวการที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เข้าไว้ด้วยกันอีกด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ไม่ว่าจะในรูปแบบชาติพันธุ์ หรือรัฐ ซึ่งมีความสัมพันธ์สืบทอดกันจนเป็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน แม้มนุษย์จะเป็นผู้สร้างสังคมนั้น ๆ ขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกัน แต่สังคมก็เป็นสิ่งที่คอยผูกความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วย สังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์เพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันเอาไว้ และการที่จะรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในสังคมได้นั้น ก็จำเป็นที่จะต้องมีการมีกฎเกณฑ์บางอย่างในการเชื่อมความสัมพันธ์ดังกล่าว กฎเกณฑ์นั้นก็คือ กฎของศีลธรรม

กฎศีลธรรมที่มีทั้งจารีตประเพณีของสังคม และหน้าที่ในการสกัดกั้นความพึงพอใจซึ่งเป็นเรื่องที่คิดตัวมนุษย์มาตามธรรมชาตินั้น มนุษย์จะกระทำได้โดยการอุทิศตนเองให้กับส่วนรวม และการที่มนุษย์ยอมอุทิศตนเองให้กับส่วนรวมซึ่งเป็นที่ขัดกับธรรมชาติของตนเองได้นั้น จะต้องอาศัยการเคลื่อนไหวของจิตวิญญาณแบบหนึ่งให้เกิดขึ้นภายในตัวมนุษย์ จิตวิญญาณดังกล่าว ก็คือ จิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ ที่ผลักดันให้มนุษย์มีหน้าที่ที่จะต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม และสร้างชีวิตที่สูงส่งเกินกว่าที่จะยอมทำตามสัญชาตญาณดิบตามธรรมชาติ ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างความสามัคคีระหว่างมนุษย์ไปในตัวด้วย ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ จึงทำให้มนุษย์มีบุคลิก ลักษณะ ค่านิยม ความเชื่อ ความศรัทธา ที่สนับสนุนความคิดแบบเสียสละ และการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งถูกกำหนดโดยบุคลิก ลักษณะ ค่านิยม ความเชื่อ ความศรัทธาที่เสียสละตามแบบฟาสซิสต์ นั่นก็คือการกระทำตามแนวคิดฟาสซิสต์

นอกจากนี้ มุมมองของฟาสซิสต์ที่มีต่อมนุษย์ ซึ่งให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ภายในชาติและในรัฐนั้น ทำให้สามารถแบ่งระดับของจิตวิญญาณออกได้เป็น จิตวิญญาณของมนุษย์ในระดับปัจเจก จิตวิญญาณของมนุษย์ในระดับชาติ และจิตวิญญาณของมนุษย์ในระดับรัฐ แม้ว่ามนุษย์ในระดับปัจเจกจะมีจิตวิญญาณคนละระดับกับมนุษย์ที่ถูกพิจารณาในระดับรัฐและชาติ แต่จิตวิญญาณของมนุษย์ในระดับปัจเจกจะต้องมีความสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกับจิตวิญญาณในระดับรัฐและชาติ ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ของจิตวิญญาณทั้ง 3 ไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบที่จิตวิญญาณหนึ่งจะอยู่เหนือหรือเป็นตัวกำหนดจิตวิญญาณอื่น หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่แต่ละส่วนมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ฟาสซิสต์ไม่ต้องการให้มนุษย์แปลกแยกตัวเองออกจากความสัมพันธ์กับรัฐและชาติ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทถัดไป

ดังนั้น

การดำเนินการ โดยใช้แนวคิดฟาสซิสต์ ที่ปรากฏให้เห็นเป็นจำนวนมาก เช่น องค์กรพรรคการเมือง ระบบการศึกษา และหลักการ จึงเป็นเรื่องที่สามารถ

เข้าใจได้ก็คือเมื่อได้พิจารณาถึงความสัมพันธ์ต่อทัศนะโดยทั่วไปของชีวิต ซึ่งก็คือทัศนะทางจิตวิญญาณ เท่านั้น...⁵

ในอีกนัยหนึ่ง การทำความเข้าใจจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ ถือเป็นประเด็นสำคัญในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของฟาสซิสต์ ทั้งองค์กร สถาบัน ระบบการศึกษา หลักการแบบฟาสซิสต์ รวมถึงขบวนการเคลื่อนไหวของฟาสซิสต์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น โดยมีพื้นฐานมาจากการนำความคิดแบบฟาสซิสต์มาใช้ หรือก็คือความคิดในเรื่องจิตวิญญาณนั่นเอง และด้วยเหตุนี้

ในการทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวของฟาสซิสต์อย่างแรก เราจะต้องชื่นชมพื้นฐานของปรากฏการณ์ทางจิตวิญญาณทั้งในด้านกว้างและด้านลึกทั้งหมดของมัน...⁶

3.2 กระบวนการทางจิตวิญญาณ

3.2.1 การก่อตัวของจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์

การก่อตัวของจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ ไม่ใช่สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้เอง หรือถูกลิขิต/กำหนดจากธรรมชาติ หรือเกิดขึ้นจากความบังเอิญใด ๆ ในทางกลับกัน การก่อตัวของจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจและจงใจที่กระทำอย่างมีเจตนา จากการศึกษา/อบรม และจากการสนับสนุน/ส่งเสริมโดยระบบความคิดแบบฟาสซิสต์ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อก่อรูปให้กับชีวิตและยังเข้าไปกำหนดเนื้อหาภายในตัวมนุษย์ด้วย ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในส่วนของคำอธิบายความหมายของจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ แสดงให้เห็นว่า การก่อตัวของจิตวิญญาณจะมีความแตกต่างจากการสร้างบุคลิก ลักษณะ ความเชื่อ โดยทั่ว ๆ ไป ที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสัญชาตญาณตามธรรมชาติ ได้แก่ การทำตามความพึงพอใจและการเห็นแก่ความสุขส่วนตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าจะเกิดขึ้นได้โดยง่าย แต่สำหรับฟาสซิสต์แล้ว การที่ระบบความคิดแบบฟาสซิสต์จะสามารถเข้าไปให้การศึกษา/อบรม และสนับสนุน/ส่งเสริมเพื่อก่อร่างสร้างจิตวิญญาณให้กับมนุษย์ได้นั้น มุสโสลินีมองว่าจำเป็นต้องอาศัยวิธีการ 2 ประการ ได้แก่ การบังคับให้อยู่ในระเบียบวินัยและการใช้อำนาจหน้าที่

⁵ Ibid., p.8. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 115.

⁶ Ibid., p.35. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 131.

...ในการทะลวงเข้าไปในจิตใจ และในการปกครองโดยปราศจากการโต้แย้งใด ๆ ดังนั้น ฟาสซิสต์จึงเลือกที่จะใช้เครื่องหมายท่อนไม้มัดรอบขวอน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นหนึ่งเดียว ความเข้มแข็ง และความยุติธรรม⁷

การบังคับให้อยู่ภายในระเบียบวินัยมีความหมายว่า ระบบความคิดแบบฟาสซิสต์ต้องมีอำนาจมากเพียงพอที่จะสามารถเข้าไปบังคับมนุษย์ให้อยู่ภายใต้ระเบียบวินัย และสร้างความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกันให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งการใช้อำนาจบังคับดังกล่าว ไม่ใช่เป็นเพียงในลักษณะของการใช้กำลังบังคับในเชิงประจักษ์เพื่อให้มนุษย์กระทำตามระเบียบวินัยและสกัดกั้นความคิดแบบอื่น ๆ ที่จะมาช่วงชิงอำนาจในการใช้กำลังบังคับดังกล่าวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้อำนาจบังคับจากความคิด ความเชื่อ ที่อยู่ภายในจิตสำนึกของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์แสดงออกด้วยการใช้เจตจำนงที่เข้มแข็งในการทำหน้าที่ของตนเองตามเนื้อหาของจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ นั่นก็คือการทำหน้าที่ด้วยความกล้าหาญและเข้มแข็งในการสกัดกั้นการดำเนินชีวิตแบบไร้ระเบียบวินัย ที่ถูกชักนำโดยสิ่งเร้าอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

สำหรับการใช้อำนาจหน้าที่นั้น นอกจากจะหมายถึงการใช้กลไกและอำนาจของรัฐในการจัดการปกครองซึ่งเป็นเรื่องในทางการเมืองแล้ว ยังมีความหมายรวมถึงการใช้กลไกและอำนาจจากการเป็นผู้ครอบครองหรือเจ้าของความรู้ทางจริยธรรมทั้งหมดที่มีอยู่ในรัฐ เช่น ศาสนา สถาบันการศึกษา อีกด้วย และด้วยการใช้กลไกและอำนาจดังกล่าว ฟาสซิสต์จึงสามารถที่จะแทรกซึมเข้าไปในจิตใจของมนุษย์เพื่อสร้างค่านิยมทางจิตวิญญาณ (spiritual values) ซึ่งเป็นตัวกำหนดเจตจำนงของมนุษย์ จนกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของมนุษย์ทั้งหมด ส่งผลให้รัฐฟาสซิสต์สามารถที่จะใช้อำนาจหน้าที่นั้นทำการปกครองได้อย่างมีเอกภาพ

3.2.2 ชีวิตและการต่อสู้ทางจิตวิญญาณ

สำหรับมุสโสลินีแล้ว แม้ว่า

...การปรากฏขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหว จะถือว่าเป็นอำนาจและการตัดสินใจที่เด็ดขาดของธรรมชาติ แต่ก็ควรขยายคำอธิบายเพิ่มเติมอีก เพราะในความเป็นจริง ฟาสซิสต์อิตาลี ไม่ได้เป็นเพียงการปฏิวัติทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาลที่อ่อนแอ และไร้ความสามารถจนทำให้อำนาจรัฐเสื่อมลง และคุกคามความก้าวหน้าของรัฐเท่านั้น ฟาสซิสต์อิตาลียังเป็นการปฏิวัติทางจิตวิญญาณที่มี

⁷ Ibid., p.14. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 119.

ต่อความคิดที่ล้าหลัง ซึ่งกระทำผิดต่อหลักการแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา
ของศรัทธา และของรัฐ ดังนั้น ฟาสซิสต์จึงเป็นการปฏิวัติของประชาชน⁸

จึงเห็นได้ว่า ชีวิตและการต่อสู้ทางจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่ดำเนินควบคู่ไปด้วยกัน กล่าวคือ
ชีวิตแบบฟาสซิสต์เกิดขึ้นได้จากการต่อสู้ทางจิตวิญญาณ และการต่อสู้ทางจิตวิญญาณก็คือการ
รักษาชีวิตแบบฟาสซิสต์ด้วยเช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าในเมื่อเนื้อหาของจิตวิญญาณแบบ
ฟาสซิสต์คือการสร้างชีวิต และกำหนดบุคลิก ลักษณะ ค่านิยม ความเชื่อ ความศรัทธา ที่สนับสนุน
ความคิดแบบเสียสละเพื่อส่วนรวม และสร้างชีวิตที่สูงส่งเกินกว่าที่จะยอมทำตามสัญชาตญาณดิบ
ตามธรรมชาติ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในส่วนต้นของบทนี้ การต่อสู้ทางจิตวิญญาณที่เกิดขึ้นเพื่อ
สนับสนุนเนื้อหาของจิตวิญญาณดังกล่าว จึงเป็นการต่อสู้เพื่อการสร้างและรักษาชีวิตให้มีความคิด
แบบเสียสละเพื่อส่วนรวม รวมทั้งเพื่อสร้างและรักษาชีวิตในรูปแบบที่สูงส่งกว่ากฎธรรมชาติ เพื่อ
ไม่ให้จิตวิญญาณของระบบความคิดอื่นที่อาจจะเข้ามามีอิทธิพลเหนือจิตวิญญาณของชีวิตตาม
ความคิดแบบฟาสซิสต์ได้

ดังนั้น เมื่อมุสโสลินีกล่าวถึงการต่อสู้ทางจิตวิญญาณ นั้นก็หมายความว่าเขากำลังกล่าวถึง
การเคลื่อนไหวทางจิตวิญญาณ ซึ่งสามารถนำมาจำแนกจุดประสงค์ได้ 3 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็น
การต่อสู้ทางจิตวิญญาณเพื่อสร้างชีวิตแบบฟาสซิสต์ตามระบบความคิดแบบฟาสซิสต์ ลักษณะที่
สอง คือการต่อสู้ทางจิตวิญญาณเพื่อรักษาชีวิตแบบฟาสซิสต์ให้เป็นไปตามหลักการของระบบ
ความคิดแบบฟาสซิสต์ และลักษณะสุดท้าย เป็นการต่อสู้ทางจิตวิญญาณเพื่อขัดขวาง/สกัดกั้น
ไม่ให้ระบบความคิดอื่น ๆ สามารถเข้ามาแย่งพื้นที่ภายในจิตวิญญาณของมนุษย์ได้ ทั้งนี้
จุดประสงค์ของการต่อสู้หรือการเคลื่อนไหวทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว สำหรับมุสโสลินีแล้ว ไม่ได้เป็น
ฉากของการแสดงที่แยกจากกันเด็ดขาด หากแต่เป็นจุดมุ่งหมายที่จะเกิดขึ้นควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน
นั่นคือ การต่อสู้เพื่อสร้างชีวิตแบบฟาสซิสต์ ก็คือการต่อสู้เพื่อรักษาชีวิต และสกัดกั้นไม่ให้จิต
วิญญาณของระบบความคิดอื่นสามารถมีอิทธิพลเหนือจิตวิญญาณตามความคิดแบบฟาสซิสต์
ต่อเนื่องตามไปด้วย ซึ่งนี่เองที่ทำให้มุสโสลินีมองว่า

วิถีทางใหม่ของการเคลื่อนไหวฟาสซิสต์ จะไม่ทำให้การต่อสู้ของจิตวิญญาณ
แบบฟาสซิสต์ตกต่ำลง กล่าวคือ การจัดการตนเองด้วยหลักการและความเชื่อนี้
ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นการปลดอาวุธ แต่มันเป็นสัญญาณของการทำให้
อำนาจที่จะกระทำการต่าง ๆ ของพวกเราเข้มแข็งแกร่ง และทำให้พวกเรา
ตระหนักถึงงานของตนเองมากขึ้น เห็นได้จากตัวอย่างของทหารที่ต่อสู้ด้วย
สำนึกของเหตุผลที่เต็มเปี่ยม ก็จะทำให้เกิดนักรบที่ดีที่สุดเช่นกัน ด้วยเหตุนี้

⁸ Ibid., p.35. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 131.

ฟาสซิสต์จึงประกอบด้วยวิธีการ 2 ประการ ตามการแบ่งของ Mazzini ได้แก่
ความคิดและการกระทำ⁹

การต่อสู้แบบฟาสซิสต์ที่สนับสนุนการต่อสู้ทางจิตวิญญาณเพื่อสร้างและรักษาชีวิตแบบ
ฟาสซิสต์ รวมทั้งเพื่อสกัดกั้นระบบความคิดอื่น ประกอบไปด้วย การต่อสู้ที่เป็นกรกระทำภายใต้
หลักการที่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง ซึ่งมีทั้งที่ใช้กำลัง เช่น กองทัพ กองกำลังติดอาวุธ และที่
ไม่ใช้กำลัง เช่น พรรคการเมือง การสร้างสถาบันต่าง ๆ และการต่อสู้ในทางความคิดด้วยการสร้าง
หลักการบางอย่างเพื่อทำให้จิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์มีพลังแข็งแกร่งพอจะผลักดันให้มนุษย์มี
เจตจำนงในการสร้างชีวิตอันสูงส่งและเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งผลของการสร้างหลักการนี้ จะเป็น
แรงผลักดันให้มนุษย์กระทำการตามเจตจำนงนั้น ๆ ได้

มุสโสลินีย้ำในประเด็นดังกล่าวว่า

นักฟาสซิสต์จะต้องมีการติดต่อกัน โดยที่ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของ
พวกเขา จะต้องเป็นความเคลื่อนไหวของหลักการ กล่าวคือ เป็นการเคลื่อนไหว
ของจิตวิญญาณและของความคิด¹⁰

การต่อสู้ทางความคิดด้วยการสร้างหลักการนี้ มีนัยถึงการกำหนด กฎ และแผนการ ตาม
แนวคิดฟาสซิสต์ทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ ซึ่งกฎและแผนการนี้ไม่ใช่หลักการสากลที่
บัญญัติเอาไว้อย่างแน่นอนตายตัว ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่เป็นหลักการที่จะต้องเปลี่ยนแปลง
ไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อพัฒนาให้มีความถูกต้องอยู่ตลอดเวลา สามารถ
นำไปใช้ในสังคมอื่น ๆ ได้ และไม่กลายเป็นหลักการที่ล้าสมัยจนไม่สามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้จริง
ซึ่งคำอธิบายเหล่านี้ ได้สะท้อนให้เห็นแง่มุมของความเป็นจริงอันเป็นเรื่องที่จะต้องมียู่ในจิต
วิญญาณแบบฟาสซิสต์ หากต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือจิตวิญญาณอื่น (ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในส่วน
ความหมายของจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์) กล่าวคือ การที่หลักการจะต้องเปลี่ยนแปลงตามสภาพ
สังคมนี้ เป็นการอ้างถึงความเป็นจริงแบบเฉพาะการณณ์ ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไป ก็จะผสมกลมกลืนและ
ปรับปรุงจนเกิดความเป็นจริงสากลที่ถูกต้องอยู่ตลอดเวลาและสามารถนำไปใช้เทียบเคียงได้กับทุก
กรณี ดังที่

ข้าพเจ้าผู้ซึ่งกำหนดหลักการดังกล่าวเป็นผู้แรกที่ตระหนักว่า เนื้อหาที่เหมาะสม
ของกฎของพวกเรา และแผนการทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติของ
ฟาสซิสต์ ควรที่จะได้รับการปรับปรุงแก้ไข ทำให้ถูกต้อง ขยายไปสู่วงกว้าง

⁹ Ibid., p.34. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 130.

¹⁰ Ibid., p.34. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 130.

และพัฒนา เพราะส่วนหนึ่งของหลักการนี้ได้ถูกทำลายลงแล้วด้วยน้ำมือของ
เวลา...¹¹

ด้วยคำอธิบายทั้งหมดข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า การต่อสู้ทางความคิดนี้เองที่เป็นตัวสนับสนุน
และเป็นฐานของเหตุผลให้กับการต่อสู้ทางการกระทำ และการกระทำต่าง ๆ ของฟาสซิสต์ที่เกิดขึ้น
ก็ล้วนแล้วแต่เป็นผลจากการต่อสู้ทางความคิดแบบฟาสซิสต์ด้วย

โดยวิธีการทั้ง 2 ประการดังกล่าว เมื่อนำมารวมกันแล้ว ก็จะนำไปสู่หลักการแบบฟาสซิสต์
ซึ่ง "... ควรจะเป็นบรรทัดฐานในการแนะนำให้กับการกระทำทางการเมืองและปัจเจก ในการ
ดำรงชีวิตประจำวันของพวกเขา"¹²

3.3 สถานะทางความคิดทางการเมืองของฟาสซิสต์ที่อธิบายจากความคิดเรื่องจิตวิญญาณ

เมื่อพิจารณาความหมายของฟาสซิสต์ที่ว่า ฟาสซิสต์คือการเคลื่อนไหวทางจิตวิญญาณที่
สนับสนุนหลักการพื้นฐานแบบฟาสซิสต์ เราจะพบว่า การเคลื่อนไหวทางจิตวิญญาณดังกล่าวก็คือ
การต่อสู้ทางจิตวิญญาณที่แสดงออกทั้งในรูปของหลักการที่เป็นความคิดและการกระทำตาม
หลักการที่เกิดจากความคิดนั้น คำอธิบายของฟาสซิสต์เช่นนี้ กล่าวได้ว่า เป็นการทำความเข้าใจ
มนุษย์จากมุมมองในเชิงจิตนิยม ที่เชื่อว่าความคิดและการแสดงออกของมนุษย์ถูกกำหนดโดยจิต
วิญญาณที่เป็นไปโดยเจตจำนงเสรี ซึ่งสำหรับ เฮเกิล (Hegel) แล้ว ในท้ายที่สุด จิตก็จะพัฒนาตาม
ขบวนการ ไปสู่ความรู้สมบูรณ์ และการแสดงออกของความรู้สมบูรณ์ ก็คือรัฐ ซึ่งเป็นที่รวมจิตของ
ปัจเจกแต่ละคน ที่ยอมจะทำความเข้าใจความรู้ได้อย่างจำกัด เมื่ออยู่อย่างโดดเดี่ยว¹³ ฟาสซิสต์
อธิบายเพิ่มเติมว่า

...ในขณะที่หลักการอื่น ๆ วางศูนย์กลางของชีวิตอยู่ภายนอกตัวมนุษย์ แต่การ
ฝึกฝนเจตจำนงเสรีของตัวมนุษย์เองต่างหาก ที่จะทำให้เขาสามารถและจำเป็น
ที่จะต้องสร้างโลกของตัวเอง¹⁴

นั่นก็คือ การเข้าถึงของจิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ในตัวมนุษย์เพื่อสร้างความคิดในการ
เสียสละและละทิ้งผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อปกป้องรัฐ ซึ่งเป็นการแสดงออกของความรู้สมบูรณ์

¹¹ Ibid., p.33. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 129.

¹² Ibid., p.33. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 129.

¹³ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, *ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง*, หน้า 321-322.

¹⁴ Benito Mussolini, *The Doctrine of Fascism*, p.8. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 116.

ตามความคิดของเฮเกล และสะท้อนให้เห็นผ่านทางประวัติศาสตร์ตามความคิดของมุสโซลินี (ดังที่ได้กล่าวถึงในบทที่ 5) จะกระทำได้ด้วยการบังคับและใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ (ดังที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อ การก่อตัวของจิตวิญญาณ) เข้าไปฝึกฝนเจตจำนงเสรีที่อยู่ภายในตัวของมนุษย์ผู้นั้นเอง

และเมื่อพิจารณาต่อไป เราจะพบว่า หลักการหรือความคิดของแนวคิดฟาสซิสต์ที่สร้างขึ้นจากจิตวิญญาณอันเป็นหนึ่งเดียวกัน และเป็นหลักการที่เชื่อมจิตวิญญาณให้เป็นหนึ่งเดียวกันดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้ มีแรงผลักดันอยู่ที่พลังทางประวัติศาสตร์ของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของโลกและของอิตาลี ที่ผ่านมา จนถึงช่วงเวลาของมุสโซลินี ซึ่งทำให้การเคลื่อนไหวทางจิตวิญญาณมีผลเกี่ยวพันกับบริบททางประวัติศาสตร์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงเฉพาะการณ์ในช่วงเวลา และสถานที่หนึ่ง และยังมีผลให้เกิดชุดของคำอธิบายที่ไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาและสถานที่ ซึ่งสะท้อนออกโดยความเป็นจริงที่เป็นสากล ดังที่ปรากฏให้เห็นในประโยคเริ่มต้นของงานเขียนของมุสโซลินีว่า

เช่นเดียวกับความคิดทางการเมืองอื่นๆ ฟาสซิสต์เป็นทั้งการกระทำและความคิด โดยเป็นการกระทำซึ่งมีหลักการ และเป็นหลักการที่เกิดขึ้นจากระบบของพลังทางประวัติศาสตร์ที่ได้สอดแทรกหลักการเข้าไป และดำเนินการบนประวัติศาสตร์จากภายใน ฟาสซิสต์จึงมีทั้งรูปแบบที่สัมพันธ์กับความเป็นไปของเวลาและสถานที่เฉพาะหนึ่งๆ แต่ในขณะเดียวกัน มันก็มีบริบททางความคิดที่เป็นการแสดงออกของความจริงที่เหนือกว่าขอบเขตของประวัติศาสตร์ความคิด...¹⁵

กล่าวอีกนัยหนึ่ง เมื่อการเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของแนวคิดฟาสซิสต์ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวทางจิตวิญญาณซึ่งเป็นสิ่งที่ผูกติดกับบริบททางประวัติศาสตร์ ฟาสซิสต์ของมุสโซลินีจึงเป็นความคิดที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่บนพื้นฐานของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อิตาลีในศตวรรษที่ 20 และในช่วงเวลาก่อนหน้านี้ (ดังที่ได้อธิบายในบทที่ 2) รวมถึงบริบททางพัฒนาการของประวัติศาสตร์ของโลก ซึ่งในที่นี้ก็คือปฏิริยาโต้ตอบของแนวคิดที่ดำรงอยู่ในศตวรรษที่ 19 อันได้แก่ ความคิดแบบสังคมนิยม ความคิดแบบเสรีนิยม และแนวคิดประชาธิปไตย โดยบริบทของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของฟาสซิสต์เหล่านี้ ประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ การให้คุณค่าต่อเป้าหมายในการปกครอง วิธีการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย และจุดมุ่งหมายที่ต้องการจะบรรลุ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองที่เป็นตัวยึดโยงผู้คนที่มีความเชื่อต่อชุดความคิดแบบฟาสซิสต์เข้าไว้ด้วยกัน และแสดงออกในรูปของ ขบวนการ พรรคการเมือง กองกำลัง เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ การกลับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุดความคิดแบบฟาสซิสต์ โดยการ

¹⁵ Ibid., p.7. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 115.

สร้างและพัฒนาหลักการที่แสดงออกถึงความพยายามเพื่อให้เกิดการยอมรับ และนำเอาหลักการตามความคิดดังกล่าวนี้ไปใช้เป็นรูปแบบในการปกครองเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม

ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น แต่ฟาสซิสต์ก็ยังมีส่วนที่สะท้อนถึงความคิดบางอย่างที่เกี่ยวกับความเป็นจริงสากลอยู่ด้วย ส่วนที่สะท้อนความเป็นจริงดังกล่าวก็คือ การสร้างชุดของความคิดที่ได้อธิบายอย่างมีตรรกะเป็นระบบ และสามารถนำไปใช้หรืออธิบายปรากฏการณ์หรือความเป็นจริงได้อย่างทั่วไปโดยไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาและสถานที่ ซึ่งทำให้

...ฟาสซิสต์ไม่ได้เป็นเพียงรูปแบบการปกครองเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักการอีกด้วย นี่หมายความว่าฟาสซิสต์ได้ฝึกฝนความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ตนเองและหลักการอื่น ด้วยการศึกษาค้นคว้าพิเศษส่วนตัวและทำการตัดสินใจปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความสนใจในเนื้อหาและปัญญา ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นสาเหตุของความวิตกกังวลอย่างยิ่งต่อชาติต่าง ๆ ในโลก โดยมาตรฐานของตนเอง และพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาเหล่านั้นด้วยนโยบายของตนเอง¹⁶

ด้วยเหตุนี้ จึงสรุปได้ว่า เมื่ออธิบายจากความคิดเรื่องจิตวิญญาณ ฟาสซิสต์มีสถานะเป็นความคิดทางการเมืองหนึ่ง ซึ่งมีชุดของระบบความคิด ความเชื่อ ของมนุษย์ร่วมกันบนพื้นฐานหรือในบริบทของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อิตาลี ที่ได้กลมกลืนข้อเท็จจริงและคุณค่า หรือวิธีการและจุดหมายปลายทางเข้าไว้ด้วยกัน และสามารถยึดโยงกลุ่มคน หรือชนชั้น ที่มีความเชื่อเดียวกันเข้าไว้ด้วยกันได้¹⁷ ชุดของระบบความคิด ความเชื่อ ของมนุษย์ที่มีร่วมกันนี้ จึงเป็นชุดความคิดที่มีหลักการเป็นของตนเอง และแตกต่างจากชุดของระบบความคิดอื่น และหลักการของความคิดทางการเมืองแบบฟาสซิสต์ดังกล่าว ยังเป็นหลักการที่มีความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์หลักการอื่นๆ รวมถึงหลักการของตนเอง ภายใต้จุดยืนและการตัดสินใจหรือตีความจากมาตรฐานของตนเองด้วย

¹⁶ Ibid., p.18. หรือดูภาคผนวก ก หน้า 121.

¹⁷ ชลธิศ ธีระฐิติ, "Political Philosophy," บรรยายในวิชา ความคิดทางการเมืองและสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 7 กรกฎาคม 2549. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

3.4 สรุป

จิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์ เป็นการเคลื่อนไหวในรูปแบบหนึ่งที่มีขึ้นเพื่อสนับสนุนระบบหรือแนวความคิดแบบฟาสซิสต์ ด้วยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของชีวิต และเข้าไปกำหนดบุคลิก ลักษณะ และความเชื่อแบบฟาสซิสต์ ภายในตัวมนุษย์ ให้มีการดำเนินชีวิตอย่างเสียสละเพื่อส่วนรวมตามกฎของศีลธรรม รวมทั้งสกัดกั้นการทำตามความพึงพอใจของตัวเอง และการแสวงหาความสุขระยะสั้น ซึ่งเป็นกฎตามธรรมชาติของมนุษย์ โดยการที่จิตวิญญาณแบบฟาสซิสต์สามารถเข้าไปกระทำการภายในตัวมนุษย์ได้นั้น จะต้องใช้การศึกษา อบรม และสนับสนุน ส่งเสริม ระบบความคิดแบบฟาสซิสต์ ด้วยวิธีการ 2 ประการด้วยกัน ได้แก่ การบังคับให้อยู่ในระเบียบวินัยและการใช้อำนาจหน้าที่ ซึ่งทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นการเคลื่อนไหวทางจิตวิญญาณ ที่มีพลังทางประวัติศาสตร์ต่อเนื่องจากในอดีตเข้ามาเกี่ยวข้อง และส่งผลให้ฟาสซิสต์มีสถานะเป็นความคิดทางการเมืองแบบหนึ่ง